

E. RUDENG

FORNYELSEN AV DEN NORDISKE MODELLEN OG PRESENTASJONEN AV NORDEN I UTLANDET

Etter Scandinavia Today-arrangementen i USA 1982/83 er det oppstått en ny interesse og ambisjon for å gjøre nordisk kultur og livsform kjent i utlandet.

Jeg vil så kortfattet som mulig prøve å besvare tre av de spørsmål som melder seg i denne forbindelse:

-Hva er karakteren av den internasjonaliseringsprosess som kulturpresentasjonen springer ut av?

-Hva har de nordiske land egentlig å tilby resten av verden?

-Hva kjennetegner den nordiske modellens neste stadium?

1. Revolusjonen i elektroniske medier og informasjonsteknologi kan med en passe blanding av paranoia og realisme oppfattes som verdensmarkedets kanaler og avenyer inn mot Norden. Kanaler og avenyer fullastet med informasjon, produkter, medieprogrammer, bevissthetsformer fra utlandet til Norden. En eksportkonkurranse og et kulturelt bombardement som alle små-språksamfunn og nasjonalkulturer vil lide under.

Den motsatte, og mer optimistiske, oppfattelse går som kjent ut på at alle disse kanaler og avenyer i like høy grad kan være strømpiler som går fra Norden til den øvrige verden. Kanaler og avenyer fullastet med nordiske varer og kulturprodukter som spres ut over hele verden.

Det er den forbindelse mellom de to oppfattelser at den første nærmest har skapt en katastrofestemning og åndelig mobiliseringstenking som åpenbart har økt beredskapen og motivasjonen til å planlegge for verdensmarkedet, til å se vår ære og vår makt i å gjøre oss gjeldende i den globale kulturkontakt som de nye teknologier og kommunikasjonsnettverk åpner for.

Altså ikke en konklusjon i retning av abdikasjon og selvbeskyttelse overfor internasjonaliseringen, men en offensiv

nyttiggjøring av de nye muligheter.

Kanskje er dette en naiv innstilling. Kanskje vil vi nordister som heller i denne retning, om noen år minne om den fryktesløse ridder på Spanias solsvidde sletter, Don Quijot' er som høyt oppe i nord utkjemper sine fåfengte og mer eller mindre imaginære vindmølleslag mot den amerikanske gjennomsnittskultur.

Uansett finnes det nå en klar innstilling både i næringslivet og kulturlivet i Norden om at verdensmarkedets nye konkurranse situasjon må følges opp med økt satsing hjemmefra på så vel uteetablering som eksport.

"Kultur" kan ikke behandles som "business", men det hindrer ikke at kreative krefter både i næringsliv og kulturliv nå kan føle seg rammet av noe av den samme skjebne: internasjonaliseringens utfordringer.

Denne parallellitet i livssituasjonen så å si har medvirket til å skape nye dialog og et visst pragmatisk samarbeid mellom de to sektorer. Spesielt gjelder dette bredere kulturpresentasjoner overfor utlandet.

Hvor langt dette samarbeid vil rekke uten å perverteres eller frustreres, gjenstår å se. Foreløpig er det en samfunnsfaktor å regne med, og må sees som et element i presentasjonen av Norden i utlandet.

2. I kjølvannet etter Skandinavia Today hadde tidskriftet Daedalus, utgitt av The American Academy for the Arts and Sciences, et dobbeltnummer om Norden.

Høsten 1986 utkommer på Universitetsforlaget et utvalg av disse artiklene i bokform - The Passion for Equality - redigert av Stephen Graubard. Professor Graubards introduksjon presenterer et paradoks som i tiden fremover vil bli ivrig diskutert:

Hvordan kan det ha seg at de nordiske land, som ligger så høyt på alle indikatorer for levealder, helse og sosial standard, kulturelt påkaller så begrenset interesse - ikke minst i USA? Man skulle tro at et samfunnssystem som opp-

nådde en slik stabilitet og et slikt velferdsnivå, ville påkalle en spesiell oppmerksomhet, sier Graubard, men så er ikke tilfelle.

Er det utlandet som er dårlig informert eller er det Norden som (ennå) ikke har vist sine farger og slått ut håret?

Graubard antyder det siste, og formulerer dermed delvis en forutsigelse om at det først er nå de kulturelle fruktene av velferdssamfunnet vil kunne modnes for alvor.

Først og fremst forutsettes vel en ambisjon om å ville gjøre seg internasjonalt gjeldende, om å komme ut på banen, om fullt ut Å vise sitt eget. "The Passion for Equality" er det ingen grunn til å gi opp - fortsatt gjenstår betydelige og opplagte velferdsoppgaver -men flere og flere er blitt opptatt av å kombinere denne med "The Passion for Quality".

Kanskje er det viktigste Norden har å by på - ved siden av naturen - det uvanlige innslaget av folkelighet i kulturen og fellesskapsløsninger i politikken.

Norden er nok det eneste sted i verden hvor det i dag gir mening å si: "Vi er alle sosialdemokrater."

Nettopp den politiske fokusering på gjennomsnittsnivå, på de brede befolkningsgruppers levekår, på arbeidsmiljø, i det hele tatt på det natur- og samfunnsmiljø som omgir alle, har kanskje bidratt mer enn noe annet til debatten om kvalitet, livskvalitet og produktkvalitet.

Det mest interessante ved Norden, og der Norden vel har mest å bidra akkurat nå, er ikke så mye selve velferdsmodellen som erkjennelsen av de reelle dilemmaer og samtidig de nye ambisjoner som den har åpnet for.

Norden er verken Vest-Europa, Sør-Europa eller øst-Europa, men et Nord-Europa med sin egen profil.

3. Stille og rolig, uten internasjonal oppmerksomhet, har den nordiske debatt svingt seg mer mot kvalitetskriterier og spørsmålet om den nordiske modellens neste stadium. Samtidig har statsminister Olof Palmes død, den nylige

lockout i Norge og enkelte andre begivenheter utløst overraskende sterke reaksjoner fra en bred offentlig opinion i retning av en bekreftelse av visse nordiske grunnverdier. Et slags folkelighetens og fellesskapets grunnlag for nordisk kultur og politikk.

Fra et nøkternt Staatsraison-perspektiv synes det å stå klart at det i framtiden vil være de land og regioner som makter å utløse sine intellektuelle ressurser, å satse på forskning og bred kompetanseutvikling som vil lede an i konkurransedyktighet.

Uten de gigantiske flernasjonale selskapenes eller stormaktenes økonomiske innsatsmidler har Norden først og fremst sin styrke i de kollektive institusjoner og det høye gjennomsnittsnivået.

Den avgjørende faktor synes å være i hvilken grad den første velferdsmodellens kollektive drivkraft lar seg overføre til et nytt samfunnsprosjekt: å skaffe Norden verdens mest ærgjerrige massemedier når det gjelder å sette forskning, kunst og utdanning i sentrum av samfunnsutviklingen.

Vi har i Norden fra Wergelands, Grundtvigs og Bjørnsons tid en enestående tradisjon i folkeopplysning, som er noe helt annet enn "adult education", men en opplysningsprosess som også impliserer en dypere politsk deltakelse og selvbevissthet.

Det var denne folkeopplysning som lå til grunn for, og ble forsterket av, folkebevegelsenes - de store organisasjonenes - gjennombrudd i 1930-årene, men som igjen må aktiveres for å skape en fornyet interesse for teknologi og historie, kunst og håndverk, språk og design, - motivasjon for kunnskapsutvikling som en bredere samfunnsmessig prosess.

Et nøkkelelement her blir nødvendigvis massemedienes funksjon og eventuelle tilkopling til tradisjonene for folkeopplysning og dermed til den nordiske modellens grunnlag overhodet.

En slik kollektiv forstand for samfunnskulturen, for de intellektuelle prosessenes betydning, har vi tidligere

hatt, og det er all grunn til at den nå må komme igjen, dersom vi skal ta behovet for internasjonal konkurranse-dyktighet alvorlig.

I denne situasjonen er utadvendt presentasjon av nordisk kultur og samfunnsliv spesielt viktig - både som realitets-sjekk og inspirasjon fra utlandet.

I likhet med Nederland er de nordiske land slik plassert at vi med en viss fordomsfrihet kan hente impulser fra høust ulike land og kulturer. Å ta inn over oss det beste fra utlandet, og få fram i verdenssamfunnet det beste vi selv har å by på, blir den naturlige oppgaven.

I dette perspektivet burde vi - ut fra en opplyst egeninteresse - behandle de som utforsker, studerer og formidler nordisk språk og litteratur i utlandet, nærmest som noen sjeldne smykker og juveler. Jeg er ikke så sikker på at det er det som skjer i praksis, men iallfall er det et lyspunkt at denne innsats som her nedlegges, mer og mer oppfattes som en sentral del av den nye tenkningen om Nordens rolle i verden og fornyelsen av den nordiske modellen, av de nordiske kvaliteter.